

גיטין יב

שאם ירצה שלא לזון כו'.

הגמרא מנסה לדייק שאפשר לומר לעבד "עשה עמי ואיני זנד"

1. דיוק מהמשנה: שמעת מינה: יכול הרב לומר לעבד "עשה עמי ואיני זנד"!

דחייה: הכא במאי עסקינן - דא"ל "צא מעשה ידיך למזונותיך".

קושי על הדחייה: דכוותה גבי אשה דאמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, אשה אמאי לא?

תירוץ: אשה בדלא ספקא.

קושי על התירוץ: עבד נמי בדלא ספיק!

תירוץ: עבדא דנהום כרסיה לא שויא, למריה ולמרתיה למאי מיתבעי?

מסקנה: אי אפשר לומר לעבד "עשה עמי ואיני זנד" - במשנה מדובר במקרה שאמר "צא מעשה ידיך למזונותיך" ומעשה ידיו/ידיה לא מספיקים כדי פרנסתם - לאשתו חייבת ולעבדו לא

למזונותיך"

2. דיוק ממקור אחר: תא שמע: **עבד שגלה לערי מקלט - אין רבו חייב לזונו, ולא עוד, אלא שמעשה ידיו**

לרבו; ש"מ: יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנד!

דחייה: הכא במאי עסקינן - דאמר לו "צא מעשה ידיך למזונותיך".

קושי: אי הכי, מעשה ידיו אמאי לרבו?

תירוץ: להעדפה.

קושי על התירוץ: העדפה, פשיטא!

תירוץ: מהו דתימא, כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה, כי אית ליה נמי לא

לישקול מיניה, קמ"ל.

שאלה על הברייתא בעקבות התירוץ: ומ"ש לערי מקלט?

תירוץ: סד"א, (דברים ד') **והי** - עביד ליה חיותא טפי, קמ"ל.

עוד קושי על הדחייה: והא מדקתני סיפא: **אבל אשה שגלתה לערי מקלט - בעלה חייב**

במזונותיה, מכלל דלא אמר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך". דאי אמר לה, בעלה אמאי

חייב? ומדסיפא דלא אמר לה, רישא נמי דלא אמר ליה!

דאמר לו "צא מעשה ידיך למזונותיך"	עבד שגלה לערי מקלט - אין רבו חייב לזונו, ולא עוד, אלא שמעשה ידיו לרבו
דלא אמר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך"	אבל אשה שגלתה לערי מקלט - בעלה חייב במזונותיה

תירוץ: לעולם דאמר ליה, ואשה בדלא ספקא.

קושי על התירוץ: והא מדקתני סיפא: **ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך -**

רשאי, מכלל דרישא דלא אמר לה!

דאמר לו "צא מעשה ידיך למזונותיך"	עבד שגלה לערי מקלט - אין רבו חייב לזונו, ולא עוד, אלא שמעשה ידיו לרבו
דאמר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך" (דלא מספקת)	אבל אשה שגלתה לערי מקלט - בעלה חייב במזונותיה
מכלל דרישא דלא אמר לה!	ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך - רשאי

תירוץ: ה"ק: ואם מספקת, ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך - רשאי.

דאמר לו "צא מעשה ידיך למזונותיך"	עבד שגלה לערי מקלט - אין רבו חייב לזונו, ולא עוד, אלא שמעשה ידיו לרבו
דאמר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך" דלא מספקת	אבל אשה שגלתה לערי מקלט - בעלה חייב במזונותיה
דאמר לה "צאי מעשה ידיך למזונותיך" ומספקת	ואם מספקת ואמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך - רשאי

קושי: מספקת, מאי למימרא?

תירוץ: מהו דתימא: (תהלים מה) **כֹּחַ כְּבוֹדוֹ כֵּת לְאִזְכָּר פְּנִימוֹ**, קמ"ל

3. דיוק ממקור אחר : הצעה : לימא כתנאי

חכמים	רבן שמעון בן גמליאל	
הרשות ביד רבו	יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות	
יכול לומר "עשה עמי ואיני זנד"	אינו יכול לומר "עשה עמי ואיני זנד" (אלא יכול לומר "צא מעשה ידיך במזונותיך")	הצעה להבין את המחלוקת

דחייה : ותיסברא? האי או פרנסני או הוציאני לחירות, או פרנסני או תן לי מעשה ידי בפרנסתי מיבעי ליה!
עוד דחייה : ועוד, מאי שנא בשני בצורת?

הצעה אחרת להבין את המחלוקת ובכך לא קשור לעניינו :

חכמים	רבן שמעון בן גמליאל	
הרשות ביד רבו	יכול העבד לומר לרבו בשני בצורת או פרנסני או הוציאני לחירות	
מאן דמרחם אבני חרי, אעבד נמי רחומי מרחם	או פרנסני או הוציאני לחירות, כי היכי דחזו לי אינשי ומרחמין עלי	אמר לו " צא מעשה ידיך למזונותיך" ובשני בצורת לא ספק

4. דיוק ממקור אחר : ת"ש, דאמר רב : המקדיש ידי עבדו, אותו העבד לוח ואוכל ועושה ופורע; ש"מ : יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנד!
דחייה : הכא במאי עסקינן - במעלה לו מזונות.
קושי על הדחייה : אי הכי, למאי לוח ואוכל?
תירוץ : להעדפה.

קושי : ולימא ליה הקדש : "עד השתא סגי לך בלא העדפה, והשתא נמי תיסגי לך בלא העדפה!"

תירוץ : הקדש גופיה ניחא לי, כי היכי דלשבח עבדיה.

קושי בדברי רב עצמם : עושה ופורע, קמא קמא קדיש ליה!

תירוץ : בפחות פחות משה פרוטה.

חיזוק לדחייה : הכי נמי מסתברא, דאמר רב :

המקדיש ידי עבדו - אותו העבד עושה ואוכל, דאי לא עבדא מאן פלח ליה	המקדיש ידי עבדו, אותו העבד לוח ואוכל ועושה ופורע
בשאינו מעלה לו מזונות - כי אז מעשי ידיו לא שייכים לאדון ואם כן יכול העבד לאכול מהם	במעלה לו מזונות והעבד לוח להעדפה וסובר רב שאינו יכול לומר "עשה עמי ואיני זנד"

אלא אי אמרת הך בשאינו מעלה ויכול, "דאי לא עבדא מאן פלח ליה!" מאן דבעי ניפלחיה!

מסקנה : אלא ש"מ אינו יכול, שמע מינה.

5. דיוק ממקור אחר : ת"ש, דאמר ר' יוחנן : הקוטע יד עבדו של חברו - נותן שבתו ורפואתו לרבו, ואותו העבד ניזון מן הצדקה; ש"מ : יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנד!

דחייה : הכא במאי עסקינן - במעלה לו מזונות.

קושי : אי הכי, אמאי ניזון מן הצדקה?

תירוץ : להעדפה.

דחיית התירוץ : אי הכי, ניזון מתפרנס מיבעי ליה!

אלא לאו ש"מ יכול, ש"מ.